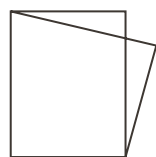

Tillid: En emotionel relation i pædagogprofessionen

Jo Krøjer, lektor, ph.d., Institut for Mennesker og Teknologi, RUC

Et nyt forskningsprojekt undersøger, hvordan pædagogers professionelle viden bliver til i relationen til daginstitutionsforældrene. Det er velkendt, at pædagogers omsorgsarbejde rummer et emotionelt aspekt, som er en integreret del af pædagogers professionsforståelse. Men modsat hvad man således kunne forvente, er de emotionelle aspekter af pædagogernes arbejde i vores materiale ikke kun knyttet til omsorgen for børn, men i høj grad til relationen mellem forældre og pædagoger. Dette uventede indhold i vores empiri vil jeg derfor undersøge nærmere. Hvorfor er relationen mellem professionelle pædagoger og daginstitutionforældre så emotionelt mættet? Og hvad betyder denne emotionelle relation i og for pædagogernes professionalitet? Relevansen af disse spørgsmål – og dermed af artiklens analyser – er, at svar og indsigter kan udvide vores forståelse af, hvilke typer af krav og forventninger, pædagoger dagligt skal honorere, og hvilke særlige professionelle praksisser det fordrer af dem.

At bringe sit barn i andres varetægt

En mor kommer om morgenen med sin datter på 6-8 måneder. De kommer ind på stuen, og moren står med barnet på armen og snakker med pædagogen – de snakker også med barnet som sådan en 'morgenhyggesnak' alle tre. Moren skal til at gå, hun siger farvel og giver barnet til pædagogen. Men barnet vender sig, strækker armene ud og læner sig over mod moren, som instinktivt tager barnet over til sig igen. Pædagogen og moren snakker sammen om situationen, og hvordan de nu kommer videre. Moren har ikke tænkt over, hvorfor hun tog barnet tilbage – det var for hende en naturlig reaktion, når barnet vil over til mor. Pædagogen fortæller, at det kan hun godt se, men at barnet bliver forvirret og får svært ved at finde ud af, hvornår et farvel er et farvel. Hun inviterer moren til at blive, så længe hun har lyst, men også til, at hun derefter siger farvel og så går. Det har moren det fint med – som relativt ny mor har hun også brug for at lære denne del af forælderrollen. Og efter at have leget

ca. 10 minutter med barnet går de over til pædagogen, og moren siger farvel til pædagogen, smiler og går (Erindring fra forældreværksted 1).

Langt de fleste forældre kan genkende det, der er på færde her: Hver dag at bringe sit barn – eller sine børn – hen til et sted, hvor de skal tilbringe en (stor) del af dagen, undertiden til en voksen, man ikke kender. Måske genkender mange forældre også denne forælders tilsyneladende usikkerhed på, om hun kan have tillid til, at det er godt – eller i det mindste i orden – at efterlade sit barn i andres professionelle varetægt. Jeg fremhæver dette aspekt af det moderne forældrelivs relationer til professionelle pædagoger, fordi det har vist sig at være et af de fremtrædende temaer i empirien i et forskningsprojekt om pædagogers arbejde, som jeg og to kolleger har designet og gennemfører i 2016-2019.

Når det gælder professionelt omsorgsarbejde i daginstitutioner, er følelser samt omsorg og opmærksomhed på (børns) emotionelle relationer et væsentligt aspekt af det, man som professionel omsorgsudøver for børn i dagpasning skal yde (Nielsen & Mogensen 2018, Kjær & Dannesboe 2017, Ahrenkiel & Rasmussen 2014, Nielsen 2006). Men modsat hvad man i forlængelse af denne del af professionsforskningen kunne forvente, er de emotionelle aspekter af pædagogernes arbejde i vores materiale i høj grad også knyttet til relationen mellem forældre og pædagoger. Dette uventede indhold i vores empiri analyseres nærmere med en særlig opmærksomhed på: Hvad betyder den emotionelle relation til daginstitutionforældrene i og for pædagogernes professionalitet? De indsigter, som det bidrager med, skal

udvide vores forståelse af, hvilke typer af krav og forventninger, pædagoger dagligt skal honorere, og hvilke særlige professionelle praksisser det fordrer af dem.

Relationer mellem pædagoger og forældre i et professionsperspektiv

Relationen mellem professionelle og forældre i forskellige velfærdsinstitutionelle sammenhænge har tiltrukket sig opmærksomhed i forskningen helt tilbage til 1970'erne (Cornelius 1972, Broch et al. 1999, Dannesboe et al. 2012, Ejrnæs & Monrad 2013) og er i lighed med relationer mellem professionelle og pårørende i sundhedssektoren belyst i forskningen (Bernild 2018). De institutioner udover sundhedssektoren, hvor forældre via deres børn har en relation til de professionelle, er dels uddannelsesinstitutioner og dels socialpædagogiske og pædagogiske institutioner, hvor professionelle drager omsorg for børn helt eller delvist i forældrenes fravær. For alle disse institutioner gælder (med meget få undtagelser), at der er en eller flere forældre, der har det primære ansvar for barnets (under 18 år) opvækst, velfærd og trivsel. Derfor har man i velfærdsinstitutionerne gennem historien haft opmærksomhed på, hvordan de professionelle bedst sikrer, at forældre varetager deres forældreansvar (Juhl 2016, 2014, Grumløse 2014). Det har således været nødvendigt for de professionelle i institutionerne at have en relation ikke bare til de børn, de skulle tage sig af, men også til børnenes forældre. I professionsforskningen har flere forskere påpeget, at netop denne type relationer er medkonstituerende for de professionelle, der omtales 'caring professions' (Macdonald 1995, Abbott & Wallace 1990, Johnson 1972). I den danske professionsforskning betegnes

caring professions ofte 'relationsprofessioner', og også her forstås relationer mellem professionelle og forældre/brugere/borgere som "'kernen' i det professionelle arbejde" (Fallov & Nissen 2010). Betydningen af sådanne relationer som en del af det professionelle virke har således tiltrukket sig stigende opmærksomhed både i og udenfor forskningen, og særligt på folkeskoleområdet er der forsket i det, der ofte benævnes forældresamarbejde (Larsen et al. 2014). Når det gælder professionelle relationer til forældre til børn inden skolealderen, er der knap så mange undersøgelser, og en del af dem omhandler specialpædagogiske institutioner og indsatser (Clausen 1988). Men såvel herhjemme som i de øvrige nordiske lande har forskere interesseret sig for relationen mellem pædagoger og forældre i daginstitutioner (Karlsson 2006). Imidlertid er det emotionelle aspekt af relationen mellem pædagoger og forældre ikke fremtrædende i forskningen, som meget overordnet sagt beskæftiger sig med det faktum, at pædagoger og forældre har ganske forskellige perspektiver på børn og deres liv i daginstitutioner, og at forskellene blandt andet handler om, at pædagoger har en professionel tilgang, og at forældre ikke altid anerkender eller forstår det.

Et enkelt studie fremhæver, at relationen til forældre set fra pædagogernes professionelle perspektiv skal bygge på tillid, og at det derfor er en nødvendig, professionel praksis at opbygge en relation, hvor forældrene har tillid til pædagogerne og søger deres professionelle råd og vejledning mht. forældrenes omsorg for deres børn (Vuorinen et al. 2014). Vuorinen et al. påpeger, at pædagogerne ser dette som en del

Hver dag at bringe sit barn – eller sine børn – hen til et sted, hvor de skal tilbringe en (stor) del af dagen, undertiden til en voksen, man ikke kender.

af en professionalitet, der kun kan udvikles i praksis, dvs. ifm. arbejdet i daginstitution efter endt uddannelse. Vores empiriske materiale lægger sig i forlængelse af sådanne indsigter, men bidrager og udvider forståelsen af både relationer mellem pædagoger og forældre og af, hvad disse relationer betyder for pædagogers professionalitet. I begge tilfælde er det empirien om og analysen af de emotionelle aspekter af relationen, som bidrager med nyt ift. den hidtidige forskning. Det skal understreges, at emotionelle aspekter af pædagogers (eller læreres) profession ikke er udforsket, men forskningen omhandler emotionalitet knyttet til institutionernes børn og børnerelationer eller blandt de professionelle selv (Jacobsen & Christensen 2017, Koch 2016, Bech 2014, Bjerg 2011b, Olsson & Koefoed-Melson 2011).

Forskningsprojektet om pædagogers professionelle viden

I vores forskningsprojekt er hovedinteressen, hvilken viden der opleves

og anerkendes som professionel viden af daginstitutionforældre og af pædagogerne selv. Det viste sig – ikke overraskende – at set fra pædagogernes professionsperspektiv, ses viden om, hvordan relationer til forældre udvikles og håndteres, som en vigtig del af den professionelle viden (Mogensen et al. forthcoming). Ligesom Vuorinen et al. (2014) fandt vi, at pædagogerne ser denne viden som en stærkt praksisforankret viden, som udvikles i takt med den professionalitet, man som pædagog udbygger i begyndelsen af sit professionelle liv. Samtidig viste det sig, at den emotionelle side af relationerne til forældre kan opleves som vanskelig for pædagoger gennem hele deres professionelle liv. Jeg vil derfor analysere forholdet mellem emotioner og professionsviden i relationerne mellem pædagoger og forældre. Er der særlige emotionelle situationer, der er vigtige at kende til? Er der emotionelle tilstande hos en selv, forældre eller i selve relationen, som pædagoger opfatter som professionelt vanskelige – eller profes-

sionelt berigende? Er der emotionelle tilstande, der ses som tegn/aspekter af den gode relation og andre, der ses som uønskede, eller som ikke kan eller skal håndteres – som 'falder udenfor' det professionelle domæne?

Empirien

I projektets empiriske del deltog 10 pædagoger og otte forældre, der har arbejdet eller haft børn i daginstitution på et tidspunkt i løbet af perioden fra 1972-2017. Projektets metoder er tre forskellige former for kollektivt, narrativt og refleksivt værkstedsarbejde, hvor forældre og pædagoger i hver deres grupper arbejdede først med erindringer om viden i pædagogers arbejde, hvorefter pædagogerne fortsatte værkstedsarbejdet med udgangspunkt i samtlige erindringer, men uden direkte forældredeltagelse (se også Krøjer et al. 2017, Mogensen et al. forthcoming). Denne artikel er baseret på materialet (dels nedskrevne erindringer og dels transskriberede lydoptagelser) fra projektets i alt syv forskningsværksteder.

Jeg har først læst efter alle passager, hvor følelser omtales direkte eller som omhandler emotionelle aspekter af praksis. Denne læsning tydeliggjorde, at forældrerelationer forbinder sig til påfaldende mange af disse passager. Herefter søgte jeg alle de passager, der omtaler forældre, og læste efter fortællinger der omtaler emotioner i relationen mellem pædagoger og forældre.

I værkstedsarbejdet indgik forskellige former for narrativitet og for pædagogernes vedkommende materialitet hentet i daginstitutionernes praksis. Det materielle bestod af billeder og andre artefakter, som pædagogerne på forskernes opfordring bragte med ind i værkstedsarbejdet. Vores metodiske overvejelser i forbindelse med forskningsdesignet og herunder værkstedernes konkrete udformning og indhold er funderet i en epistemologisk tradition, der anser professionel viden, praksis og materialiteter som diskursivt konstitueret (Foucault 1995, Krøjer et al. 2014). Det indebærer, at vi anser værkstedsempirien for at indgå i den diskursive konstituering af pædagogisk professionalitet, og som sådan relatere sig på såvel subtile som direkte måder til den konkrete, professionelle praksis, de udfolder i daginstitutionerne. Denne metodologi er veletableret og funderer således også vores hovedinspiration for den særlige, narrative værkstedsmetode, som designet af de erindringsgenererende værksteder er inspireret af (Haug 2016). Indebyrden af epistemologien og metodologien i vores projekt og det altid præsente spørgsmål om relationen mellem denne form for værkstedsarbejde og arbejdslivs-/professionel praksis diskuteres grundigere i Krøjer (forthcoming).

Den samfundsmæssige kontekst for pædagogers professionelle forældrerelationer

Velfærdsstatens udbygning fra 1960'erne og frem markerer en udvikling, der i en feministisk, marxistisk analyse betegnes transformationen af reproduktivt arbejde til lønararbejde (Borchhorst 1989). I Danmark betød det blandt andet, at en del af det reproduktive omsorgsarbejde, nemlig børnepasning og omsorg for børns opvækst og (sociale) udvikling, i stigende grad flyttede fra hjemmene til velfærdsstatens institutioner og dermed transformeret fra ulønnet, reproduktivt arbejde til professionsbaseret lønararbejde i den offentlige sektor (Borchhorst & Siim 1984, Sjørup 2010). Det, der sker fra 1960'erne og frem, er således, at offentlige daginstitutioner bliver almindeligt udbredte. Det har tre grundlæggende effekter: Dels at den såkaldte dækningsgrad (andelen af 0-6-årige børn, der har plads i daginstitution) øges markant fra under 50% til over 90% (Krøjer et al. 2017). Dels at kvinder fra middelklassen kunne udskifte deres hus- og omsorgsarbejde i middelklassehjemmene med lønararbejde uden for hjemmet. Og endelig, at professionalisering af børnepasning igangsættes og intensiveres, således at de voksne, der yder omsorg for børn i daginstitutioner, ikke blot er u- eller kortuddannede, men for hovedpartens vedkommende har en mellemlang, videregående uddannelse som pædagog (Sigsgaard 1978, Enoksen 1996, Pedersen 2011, Bayer & Kristensen 2015). Denne udvikling betyder, at pædagogprofessionen er en omsorgsprofession, hvilket herhjemme indebærer, at den er en del af et professionsfelt, hvor omsorg ikke bare forstås som imødekommelse af børns primære

behov for mad, søvn, husly og opsyn. Pædagogers professionelle viden og kunnen skal sikre en varetagelse af barnets liv og udvikling og sikre, at børn udvikler sig socialt, motorisk, sprogligt og følelsesmæssigt sundt (Grumløse 2014). Der er i en vis forstand tale om, at pædagoger dermed sikrer børns udvikling på en måde, som forældrene ikke nødvendigvis tænkes at kunne. I skrivende stund aktualiseres dette i lovforslag om daginstitutionstvang for børn i såkaldte 'ghettoområder'.

Tillid: En kompliceret, emotionel relation

I læsningen af forældres og pædagogers fortællinger om den relation, de har til hinanden i daginstitutioner, fremtræder en bestemt emotionalitet som særligt betydningsfuld: følelsen af tillid. Min læsning og videre analyse af fortællingerne er i tråd hermed funderet på Gergens psykologiske begrebsapparat, hvor følelser forstås som noget, der bliver til imellem mennesker i kraft af deres relationer til hinanden (Gergen 1994). Pædagoger og forældre omtaler tillid som noget, man kan have eller ikke have, og det er i deres italesættelser klart, at det, man i givet fald har (eller ikke) i relationen til hinanden, er en følelse af tillid. En pædagog forklarer således om sit og kollegernes forhold til forældrene:

Det handler om noget meget følelsesladet. Det er det samme, som hvis man skal sidde hos en læge og få en besked om et eller andet alvorlig sygdom, man er nervøs, man er bange [...] det samme gør sig gældende med folks børn, for der findes simpelthen ikke noget, der er vigtigere overhovedet, og man har følelser her op til [halsen], om man gør det godt nok og skader de nu mit barn, og

hvordan skal det gå (Mette, pædagogværksted 3).

Citatet eksemplificerer, at pædagogerne ser tillid som en særlig emotionel del af den relation, de har til forældrene; tillid handler altså dels om en relation og dels om følelser. Politologen Russel Hardin har gennem sin forskning udviklet en nuanceret begrebssætning af tillid som en grundlæggende relationel størrelse (Hardin 1996, 2002, 2006). Hardin begrebssætter tillid ved at undersøge, hvilke delkomponenter det er sammensat af, nemlig tillidsfuldhed og dels tillidsværdighed. Denne distinktion indikerer, at tillid i kraft af sin relationelle karakter fordrer noget fra begge/alle parter; nemlig på den ene side at udvise tillid og på den anden side at forholde sig tillidsvækkende, dvs. som én, der er værdig til andres tillid (Hardin 1996, 2002). Tillid kan således også begribes som performativt (Butler 1990); noget, der aktivt skal udøves gennem særlige forholdemåder i konkrete relationer. I det følgende undersøger jeg med Hardins tillidsbegreb, hvordan tillid bliver til i relationen mellem pædagoger og forældre som emotionel forholdemåde.

Asymmetrisk tillid som professionel, pædagogisk relation

Pædagogerne anser evnen til at give forældrene følelsen af tillid og tryghed som en del af deres professionelle kunnen. Men i pædagogernes forståelse er der tale om en asymmetri i relationen, hvor pædagogen muliggør, at forældrene kan føle tillid ved at pædagogerne performer en særlig professionalitet:

Små ting så som hvilken rækkefølge vælger man at fortælle information i. Starter man ud med: Dit barn har virke-

ligt nogle store problemer med udtale, eller starter man med at sige nogle gode ting. Alle de der små ting man lige skal sørge for, så man ikke taber dem undervejs, så de bliver skide forskrækkede. [...] At ulejlige sig med at finde tid og rum til at høre, om de er informerede. Men det er jo også noget med at afkode alle mulige ting, man ser og mærker, når forældrene afleverer eller henter (Mette, pædagogværksted 3).

Pædagogernes blik for det asymmetriske som et led i det professionelle arbejde med at skabe tillidsfølelser hos forældre, kan ses som et aspekt af tillid, som også Hardin har tematiseret. Hardin ser tillid som en slags kontinuum, der består af tre 'grader' af eller former for tillid, henholdsvis envejs- eller ensidig tillid, gensidig tillid og kraftige relationer. Det er menneskers måder at forholde sig på i en relation til andre, der har betydning for, hvordan tillid udvikler sig (Hardin 2002). Og her indgår det som en veldefineret del af pædagogers professionelle kunnen, at de påtager sig ansvaret for at forholde sig minutiøst afstemt i forhold til forældre i konkrete og specifikke situationer på præcis den måde, der får den pågældende til at føle tillid til pædagogen og det pædagogiske arbejde i institutionen. Der er altså tale om en gensidig tillidsrelation i den forstand, at begge parter aktivt deltager i skabelsen af den nødvendige følelse af tillid. Men interessant nok er det i udpræget grad kun den ene part, der tænkes at performe denne tillid, nemlig forældrene. Pædagogernes tillidsproducerende performance handler ikke om deres egen følelse af tillid, men om at kunne afstemme sig efter forældrenes emotionelle ytringer.

Diversificerede emotionelle relationer

En vigtig komponent i pædagogernes asymmetriske forholdemåde til forældres emotionelle ytringer er en fintunet forståelse for, at forældre er en mangfoldig gruppe, som man derfor ikke kan relatere sig til på én bestemt måde. I en fælles diskussion på et pædagogværksted drøftede pædagogerne indebyrden af den forældreindring om at aflevere sit barn, som jeg indleder artiklen med:

Jette: Jeg synes, der er noget i spil her, som handler om, at pædagogen er i stand til at aflæse mor og barn. Vi kan godt have en plejer omkring det at aflevere, og så kan vi have en mor, som ikke gør, som man plejer. Og jeg synes, det er rigtigt vigtigt, at vi som pædagoger er i stand til at aflæse, hvad der foregår og være lynhurtigt i stand til at se det. [...] Det er en god idé at forberede sig, men der er rigtig mange ting, vi ikke kan forberede, og forældre er meget, meget forskellige både følelsesmæssigt og mht., hvad de ved og så videre. Så det med at aflæse: Hvad sker der, og hvordan handler man i situationen, det er noget, vi skal kunne.

Kirsten: Ja, jeg er fuldstændig enig, og jeg tænker, at kunsten er her, at moren bliver tryk og føler sig tilpas i det. At det er det, pædagogen kan se (Pædagogværksted 1). Pædagogens professionelle opgave består her af to komponenter, der hver kræver en særlig form for emotionel sensitivitet. For det første når som helst at kunne registrere, at en forælder er i en emotionel tilstand, der kræver en atypisk forholdemåde fra pædagogens side. Og for det andet at mobilisere og tilvejebringe præcis den særlige forholdemåde, som vil kunne

I vores forskningsprojekt er hovedinteressen, hvilken viden der opleves og anerkendes som professionel viden af daginstitutionsforældre og af pædagogerne selv.

skabe en følelse af tillid hos den pågældende forælder i den givne situation. For en udenforstående lyder det som en ganske vanskelig opgave, særligt med tanke på, at forælder-interaktioner oftest finder sted på tidspunkter i daginstitutionen, hvor der er mange forskellige aktivitets- og opmærksomhedskrav til pædagogerne. I sådanne situationer ser de det som en selvfølge, at de performer professionalitet i form af denne særlige fintunede respons, således at forælderen har mulighed for at føle tillid i relationen til pædagogen og dermed institutionen.

Skabelsen af tillid: En praksisbaseret professionalitet

Det kan være nærliggende at tænke, at disse tillidsproducerende professionskomponenter udgør en væsentlig del af pædagogernes uddannelse. Det er imidlertid ikke tilfældet. Samtlige pædagoger i vores forskningsprojekt var uanset alder og erfaringsbaggrund enige om, at evnen til at skabe tillidsfulde forælderrelationer er noget, man udvikler, når

man begynder at arbejde som pædagog – ikke under uddannelsen. Annelise: *Men altså netop for at blive ved det der med forældresamarbejdet og sådan nogle ting, hvordan man tackler forældre den ene eller anden slags. Altså, det er jo heller ikke noget, man ligesom får en opskrift på vel.*

Jette: Og det er jo ikke noget, vi har lært på seminariet, hvordan skal man agere i de situationer (Pædagogværksted 2).

Fie: Det er lidt ligesom at tage et kørekort (Pædagogværksted 3).

Pædagogerne fortæller, at udviklingen af disse nødvendige professionskomponenter er et arbejde, de i ret høj grad udfører med sig selv, og at det kan være emotionelt krævende, særligt i relationer, hvor det ikke er så enkelt at få forældrene til at føle tillid, som det beskrives i den indledende erindring: *Fie: Det er også noget man spejler, hvis der er nogen forældre, der snakker vredt*

til en, så spejler man det tit. Så bliver det ikke en konstruktiv samtale.

Mette: Jeg syntes, det er en balancegang, fordi at jeg er helt enig i, at vreden skal man lægge et andet sted. Men når det er sagt, så syntes jeg stadig, man er nødt til at være tydelig omkring, at nu overskrider du [forælderen] en grænse. Nogle gange kan man være nødt til at sige: Du skal stoppe her (Pædagogværksted 3).

Når pædagoger ikke har oplevelsen af at have et fuldt udviklet, professionelt beredskab, der skaber en tillidsfuld til alle forældre i deres mangeartede og undertiden uventede og overraskende forholdemåder, så kan det skabe emotionelle tilstande i relationen, som pædagogerne oplever som både uønskede og ubehagelige. I eksemplet ovenfor er det vrede. Her er det i lyset af den asymmetri, som pædagogerne performer deres profession med, påfaldende, at det ser ud til netop at være den manglende asymmetri i relationen, der forstyrrer pædagogernes

Professionalisering af børnepasning igangsættes og intensiveres, således at de voksne, der yder omsorg for børn i daginstitutioner, ikke blot er u- eller kortuddannede, **men for hovedpartens vedkommende har en mellemlang, videregående uddannelse som pædagog.**

oplevelse af professionalitet. Det anses ikke som professionelt at blive vred, når forældrene er vrede. Det umuliggør den professionelle relation, så pædagogerne over sig i at kunne regulere på deres umiddelbare, emotionelle respons:

Mette: *Det er da en udfordring, for netop det personlige er hele tiden med på en eller anden måde, så det, der bliver fyret afsted fra forældrene, er ofte meget personligt. [...] Så man skal lige nå at lave en kolbøtte på det, der bliver afsendt, inden man modtager det. Det kan nogle gange være svært, for indimellem kommer det, når man ikke er klar til det – men så må man bare gribe det (Pædagogværksted 3).*

Skabelsen af tillidsfølelser hos forældrene er således en nødvendig del af

pædagogers profession, og den er i udpræget grad er praksisbaseret og kan ifølge pædagogerne bedst (eller udelukkende) udvikles i kraft af praksiserfaringer. Arbejdet med at udvikle den del af pædagogprofessionaliteten er emotionelt krævende, og fordrer en regulering af egne emotionelle ytringer.

Forældres tillidsperformance er emotionelt bekræftende for pædagoger
Men når pædagoger lykkes med at performe deres professionalitet, så forældrene føler tillid, skaber det mulighed for, at pædagogerne kan opleve deres profession som emotionelt givende og bekræftende:

Kirsten: *Når vi var på koloni, så syntes jeg altid, det var noget særligt at putte børn, når de skulle sove. Det var virkelig*

fedt at være derinde, mens alle de små kroppe falder i søvn, og når man så selv skulle ind og sove på madrassen på gulvet, så ligge i den der stilhed, hvor der bare er åndedræt fra rigtig mange små børn. Der kan jeg huske, at hver eneste gang tænkte jeg: Sikke en tillid de her forældre viser mig. [...] Sådan en dyb ydmyghed overfor, at de siger: 'Okay, tag min guldklump, vi ved du kan'. Det er jo en tillid til mig og til os og børnehaven. De afgiver det vigtigste i hele livet og forventer, at vi passer godt på det. Og det gør vi jo.

Selve det, at forældrene føler tillid, betyder, at relationen mellem dem og pædagogerne forstærkes. Det er en væsentlig komponent i Hardins tillidsforståelse: Når tillid findes som gensidighed i en relation, styrkes relationen og tilskynder parterne til at bekræfte

deres tillidsværdighed (Hardin 2002). Ovenfor fortæller Kirsten, at denne gensidighed i relationen til forældrene har en emotionel stærkt positiv effekt for pædagogerne.

Konklusion

Jeg indledte artiklen med at rammesætte pædagogprofessionen som omsorgsarbejde, der er velfærdsstatligt transformeret og institutionaliseret. Jeg pegede på, at forskellige former for relationer i den type omsorgsarbejde er forskningsmæssigt undersøgt, men sjældent har inkluderet daginstitutioner forældre og stort set ikke er undersøgt som emotionelle relationer. Efter at have gennemført min analyse med denne opmærksomhed, kan jeg pege på flere forskellige indsigter: Det er især tillidsaspektet af forældres emotionelle relation til pædagogerne, der anses for at være nødvendig for, at pædagogerne kan lykkes som professionelle

pædagoger i daginstitutionen. En helt grundlæggende komponent i pædagogernes professionalitet er derfor en særlig fintunet registrering af forældres emotionelle tilstande og ytringer samt et beredskab til at reagere emotionelt adækvat på det, de registrerer. Disse komponenter er ikke fremmede for omsorgsfag, men ses traditionelt som en del af professionaliteten, der er rettet mod dem, man er ansat til at have omsorg for: ældre, udviklingshæmmede, patienter eller i daginstitutionerne: børn. Det ligger almindeligvis ikke i forståelsen af omsorgsarbejdet, at den professionelle omsorg i så høj grad, som det her har vist sig, omfatter 'de pårørende'. Denne del af såvel arbejdet som de professionelle komponenter ser for de professionelle ud til at være usynlig på uddannelserne, men ses samtidig af pædagogerne som selvfølgeligt praksisbaseret. Den særlig professionsrelevante indsigt i analysen af de

emotionelle aspekter af pædagogers professionelle relationer til forældre er, at denne ser ud til at inkludere en særlig emotionel kapacitet i den pædagogiske professionalitet. Det emotionelle analyseperspektiv på pædagog/forælderrelationen eksponerer tillid som en professionel kapacitet. At skabe og vedligeholde tilliden i forælderrelationen indebærer ifølge pædagogerne et omfattende og emotionelt krævende arbejde oven i deres øvrige arbejde med omsorgen for børnenes trivsel og udvikling. Denne emotionelle kapacitet ser pædagogerne som en uundværlig del af deres profession. Og når de lykkes med at skabe forældres tillid gennem emotionelt fintunet registrering og regulering af deres ytringer og forholdemåder i relationen, skaber det en givende og bekræftende oplevelse af gensidighed, som tilskynder pædagogerne til at konsolidere deres tillidsvækkende forholdemåder. ♦

REFERENCER

Abbott, P. & Wallace, C. (1990). *The sociology of the Caring Professions*. London: The Falmer Press

Ahrenkiel, A. & Rasmussen, K. (2014). *Pædagogers arbejde med børns venskaber og relationer: Inspiration og refleksion fra et forsknings- og udviklingsprojekt*. København: BUPL.

Andersen, D. (2003). *Når mistanken opstår, samarbejdet mellem forældre og professionelle ved mistanke om seksuelle overgreb mod børn i daginstitutioner*. København: Socialforskningsinstituttet.

Bayer, S. & Kristensen, J.E. (ed.) (2015). *Kald og kundskab. Brydninger i børnehavepædagogikken 1870-2015*. København: U press.

Bech, E. (red.) (2014). *Professionel kærlighed: er der plads til følelser i professionelle relationer?* København: Dafolo.

Bernild, C. (2018). *Pårørendeinddragelse i praksis på en hospitalsafdeling, et aktionsforskningsprojekt*. Ph.d.-afhandling, Roskilde: Roskilde Universitet.

Bjerg, H. (2011b). *Skoling af lyst – følelser og fornemmelser i tre elevgenerationers erindringer om livet i skolen 1950-2000*. Ph.d.-afhandling, Århus: Århus Universitet.

Borchhorst, A. (1989). Kvinderne, velfærdsstaten og omsorgsarbejdet. *Politica*, (21)2, 132-147.

Broch, T, Gitz-Johansen T., Kampmann, J., Nielsen, M., Andersen, L. (1999). Spores ind og sætte spor, forældresamarbejde og participation. *Skriftserie fra Erhvervs- og voksenuddannelsesgruppen*. Roskilde: RUC.

Butler, J. (1990). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. Oxford: Routledge.

Clausen, H. (1988). *Forældresamarbejde og specialpædagogik*. København: Munksgaard.

Cornelius, H. (1972). *Folkeskolen i dag, lovgivning, skolestyrelse og forældresamarbejde*. København: Suenson.

Dannesboe, K.I. et al. (2012). Hvem sagde samarbejde? Et hverdagslivsstudie af skole-hjem-relationer. Aarhus, Aarhus Universitetsforlag, *Asterisk* (7).

Eik, L.T. (2013). Ny i profesjonen – En observasjons- og intervju-studie av førskolelæreres videre kvalifisering det første året i yrket. Oslo: Universitetet i Oslo.

Ejrnæs, M. & Monrad, M. (2013). *Profession, holdning og habitus: Forholdet mellem pædagogers og forældres holdninger til pædagogiske spørgsmål i daginstitutioner*. København: Dansk Sociologi, (24)3, 62-83.

Fallov, M.A. & Nissen, M.A. (2010). Relationel magt – Om forholdet mellem professionelle og borger. I S.J. Hansen (red.) *Professionelle i velfærdsstaten*. København: Hans Reitzels Forlag.

Foucault, M. (1995): *Overvågning og straff*. Oslo: Norsk Gyldendal.

Gergen, K.J. (1994). *Realities and Relationships: Soundings in Social Constructionism*. Cambridge, Harvard University Press.

Grumløse, S.P. (2014). *Den gode barndom: dansk familiepolitik 1960-2010 og forståelsen af småbarnets gode liv*. Ph.d.-afhandling, Roskilde Universitet.

Hardin, R. (1996). Trustworthiness. *Ethics*, (107)1, 26-42.

Hardin, R. (2002). *Trust and trustworthiness*. London: Sage Foundation.

Haug, F. (2016). The politics of hope: Memory work as a method to study the conduct of everydaylife. I E. Schraube & C. Højholt, (red.) *Psychology and the conduct of everyday life* (226-240). London: Routledge.

Jacobsen, M.N. & Christensen, B.M. (2017). *Med mig selv som redskab – om at være professionel med følelse*. Frederiksberg: Frydenlund.

Johnson, T. (1972). *Professions and Power*. London: Macmillan.

Juhl, P. (2014). *På sporet af det gode børneliv: Voksnes bekymring og børns perspektiver på problemer i hverdagslivet*. Ph.d.-afhandling, Roskilde: Roskilde Universitet.

Juhl, P. (2016). Parenting on the edge: Ideals and Practices of Parental Involvement, I A. Sparrman, A. Westerling, J. Lind & K. I. Dannesboe (red.) *Doing Good Parenthood: Ideals and Practices of Parental Involvement*. London: Palgrave Macmillan.

Karlsson, M. (2006). *Föräldraidentiteter i livsberättelser*. Ph.d.-afhandling. Uppsala: Uppsala Universitet.

Kjær, B. & Dannesboe, K.I. (2017). Vidensformer og følelser i professionelle relationer. I C.K. Moesby-Jensen (red.) *Når professioner samarbejder praksis med udsatte børn og unge*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Koch, A.B. (2016). Pædagogens rolle og betydning for trivsel i børnehaven – børneinformerede perspektiver på professionelle voksne. *Nordic Studies in Education*, (36)3, 193-210. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-5949-2016-03-02>.

Krejsler, J. B., Ahrenkiel, A. & Schmidt, C. (red.). (2014). *Kampen om daginstitutionen: Den danske model mellem kompetence-tænkning, tradition og profession*. Frederiksberg: Frydenlund Academic

Krøjer, J., Nielsen, S.B., Mogensen, K.H. (2017) Generationsspecifikke forskelle mellem pædagogers faglighed. *Tidsskrift for Arbejdsliv*, (19) 4, 74-88.

Krøjer, J. (forthcoming). Erindringsarbejde: En forskningsmetode, der intervernerer i kollektiv meningsskabelse, I J. Krøjer & P. Hagedorn-Rasmussen (red.) *Sociale Interventioner – U/mulige meningsfuldheder*. Frederiksberg: Frydenlund Academic.

Krøjer, J., Lehn-Christiansen, S., & Nielsen, M.L. (2014): Sexual harassment towards new comers in elder care. An institutional practice? *Nordic Journal of Working Life Studies*, (4)1, 81-96.

Larsen, M.R. et al. (2014). *Forældresamarbejde og inklusion: Afdækning af et vidensfelt i bevægelse*. Roskilde: Roskilde Universitet.

Macdonald, K.M. (1995). *The Sociology of the Professions*. London: Sage.

Nielsen, S. B. & Mogensen, K. H. (2018). "Måske er jeg bare en følsom mand?": Om konsekvenser af pædagogstuderendes kønsskabelse for mandlige studerende. I S.B. Nielsen, S.H. Thingstrup, M. Brodersen & H. Hersom (red.) *Drenge og mænds inklusion på kønnede uddannelser: Erfaringer fra deltagorienteret uddannelsesudvikling og forskning i praksis*. Frederiksberg: Frydenlund Academic.

Nørregård-Nielsen, E. (2006). *Pædagoger i skyggen – om børnehavepædagogers kamp for faglig anerkendelse*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Olsson, J., & Koefoed-Melson, N. (2011). Aktionslæring – energi i pædagogisk praksis: Skal metoden lykkes, kræver det nysgerrige pædagoger og ansvarlige ledere. Vera: *Tidsskrift for pædagoger*, (55) 32-37.

Pade, S og Glavind, N. (1998). *Pasningsgaranti – et stykke vej endnu, rapport om børnepasning og ventelister*. Pædagogisk Medhjælper Forbund & Landsforeningen af Forældre til Børn i Daginstitutioner.

Sjørup, K. (2010). *Løn, kønsarbejdsdeling, forældreskab og ligestillingspolitik*. Rapport til Lønkommissionen, uden udgivelsessted.

Vuorinen, T., Sandberg, A., Sheridan, S., & Williams, P. (2014). Preschool teachers' views on competence in the context of home and preschool collaboration. *Early Child Development and Care*, (184)1, 149-159.

ENDNOTES

¹ Projektet Kampe om viden i pædagogers arbejde af forfatteren og to kolleger fra Institut for Mennesker og teknologi; Steen Baagøe Nielsen og Kevin Mogensen. Projektet ligger i regi af Center for Daginstitutionsforskning (CEDIF) og er delvist finansieret via CEDIF, som modtager finansiering fra bl.a. BUPL og fonde.